

1. Hudební pedagogika

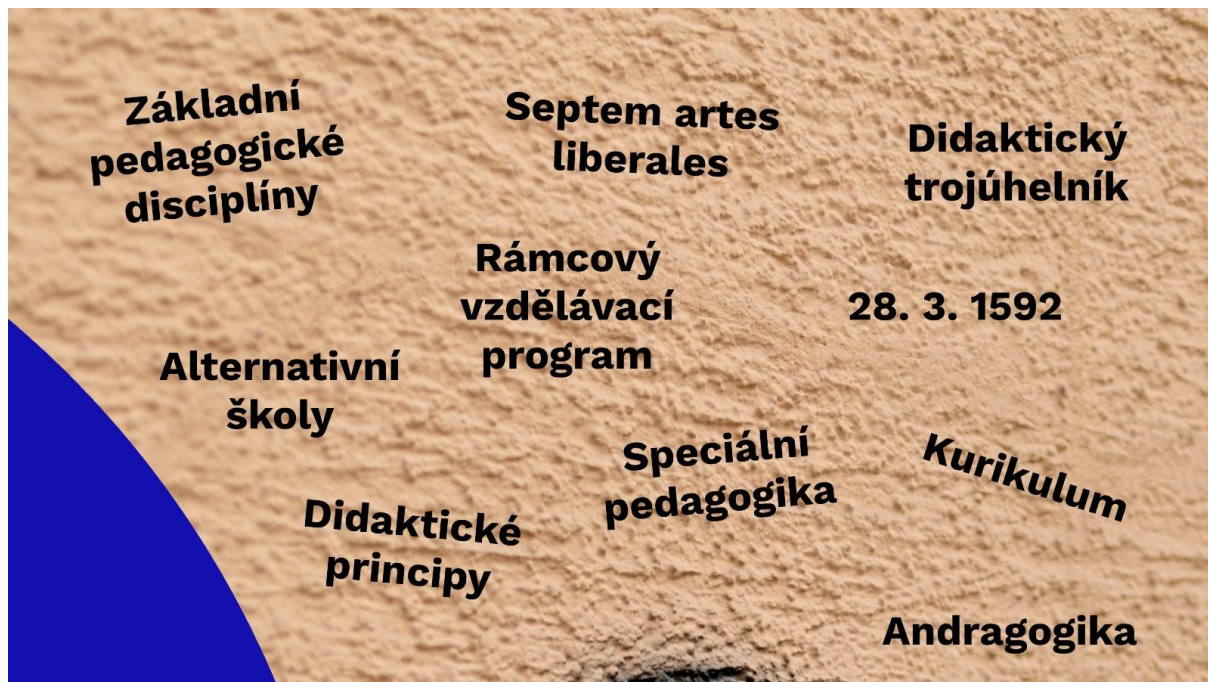
HV052 Hudební pedagogika,
psychologie a sociologie

HP
jako
obor

Mgr. Ondřej Musil, Ph.D.

PEDAGOGIKA OBEČNĚ

- Starověké Řecko: „paidagógos“
- 19. století: samostatná věda
- **Věda o výchově a vzdělávání** (edukaci)

HUDEBNÍ PEDAGOGIKA

~~hudební výchova~~ vs. (pedagogická) věda O HUDEBNÍ VÝCHOVĚ

- pedagogika uplatněná na sféru hudby
- na pomezí pedagogiky, muzikologie a dalších disciplín

pedagogika

muzikologie

hudební pedagogika

psychologie, medicína, sociologie, ad.

Disciplíny hudební pedagogiky

- **Obecná hudební pedagogika** (teorie vědy)
- **Srovnávací hudební pedagogika** (dějiny a současnost)
- **Experimentální hudební pedagogika** (výzkum)
- **Interdisciplinární oblast hud. psychologie a hud. pedagogiky**
- **Hudební didaktika**
  - Obecná hudební didaktika
  - Didaktiky jednotlivých oborů/nástrojů/...

Oblasti hudebního vzdělávání

(dle specializace, obsahu, cílů a forem výuky)

- **HV všeobecné** (ZŠ, G, SPgŠ)
- **HV speciální** (ZŠSp)
- **HV specializované** (ZUŠ)
- **HV profesionální** (konzervatoř, akademie, univerzita)

VÝVOJ HUDEBNÍ PEDAGOGIKY

Starověk

- **Sparta:** hudba, zpěv a tanec k podněcování odvahy válečníků
- **Athény:** škola kitharistů (7-14 let): hra na nástroj, zpěv, tanec a recitace
- Antický ideál **kalokagathia** = spojení tělesné, rozumové, estetické a mravní výchovy → harmonický rozvoj osobnosti
- **Platon a Aristotelés:** hudba jako výchovný prostředek
- **Řím:** poezie, hudba a tanec méně než v Řecku

Středověk

- **Křesťanství = dominantní vliv**
- **4 druhy škol/vzdělávání:**
  - školy církevní: SSU + církevní zpěv
  - rytířská výchova: zpěv
  - školy městské: příprava na chrámový zpěv
  - univerzity
- **Guido z Arezza (995-1050)**
  - klíčová postava pro HP raného středověku
  - rozvoj vokálně-intonačních dovedností (greg. chorál): solmizace

Renesance Reformace

- **Jan Hus:** národní jazyky v liturgii a duchovní písní
  - podobně Martin Luther (Německo), Jan Kalvín (Švýcarsko), ...
- **Jednota bratrská * 1457 (Jan Blahoslav)**
  - Šamotulský kancionál, Ivančický kancionál
  - metodická příručka (1. česká kniha o HV)
  - „Musica, to jest Knižka zpěvákům náležité zprávy v sobě uzavírající“
- **Literátská bratrstva** (české země)
  - vyučování + kancionály (český vícehlas!)

→ **kantorství**

J. A. K.

16.-18. století

- **Specializovaná hudební výchova**
- **Formování metodik** (nástrojová hra)
- **Instituce:**
  - **Itálie:** konservatoře
  - **U nás:** fundace (odtud fundatista)
- **2. pol. 17. st.:** zámecké a chrámové kapely
→ instrumentální hra a výchova mládeže
- **18. st.:** vrchol českého kantorství

Jan Amos Komenský

(1592–1670)

- **pedagogický reformista, obrovský vliv u nás i v Evropě**
- **„Musica maxime nobis naturalis est.“**
(Hudba je nám nanejvýš přirozená.)
- **Umělecká výchova = základ všeobecného vzdělání** (významný protipól teoretického v.)
- **HV na všech stupních vzdělávání**
- **Praktická rovina**

Čeští kantoři

- **Specificky český fenomén**
- **Vliv na hudebnost českého národa**
- **„cantor“ od „cantare“**
  - Učitel zpěvu
  - Současně ředitel kůru (NUTNOST!)
  - Hudebně-výchovná, výkonná a tvůrčí činnost
- **Kantorské rody** (Brixli, Benda, ...)
  - + Jakub Jan Ryba, Josef Schreier, Jiří Ignác Linek, ...

„Co Čech, to muzikant.“

„Konzervatoř Evropy“

Výuka hudby u nás

do 1920

- Soukromý sektor (specializované školy)
- po 1920 odborný dozor

1811

Pražská konzervatoř (založena dříve, výuka oficiálně až 1811)

1830

Pražská varhanická škola

1881

Brněnská varhanická škola (Varhanická š. L. Janáčka)
1919 → Konzervatoř Brno

Výuka hudby u nás

do 1938

- První republika
- nejednotná organizace uměleckých škol

1945

Akademie múzických umění (Praha)

1947

Janáčkova akademie múzických umění (Brno)

1960

- **Nový školský zákon** (definice navazujících stupňů uměleckého vzdělávání)
- **Základní:** LŠU (od 1990 ZUŠ)
- **Střední:** um.-prum. a ped. školy
- **Vyšší odborné:** konzervatoře, výtvarné školy
- **Vysokoškolské:** VŠ uměleckého a pedagogického zaměření

Osobnosti hudební pedagogiky

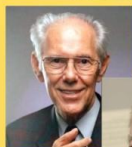
vybraná zahraniční i česká jména s významem pedagogickým i skladatelským a hudebně-organizačtorským

Osobnosti hudební pedagogiky

vybraná zahraniční i česká jména s významem
pedagogickým i skladatelským a hudebně-
organizátorským

- **Didaktika a metodika**

Carl Orff

- didaktické dílo **Schulwerk 1930**
  - součást sbírky Musik für Kinder (spoluautorka Gunilda Keetmanová)
  - metodické postupy, kompozice, modelové lekce
  - Praktická část = **Orffův instrumentář** (bicí nástroje rytmické a melodické + zobcová flétna)
  - Propojení SLOVA – HUDBY – POHYBU (společný element = RYTMUS)
- **Česká Orffova škola:** P. Eben, I. Hurník, P. Jurkovič

Osobnosti hudební pedagogiky

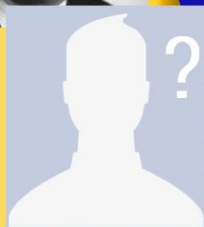
vybraná zahraniční i česká jména s významem pedagogickým i skladatelským a hudebně-organizačním

• Didaktika a metodika

• Hudebnost a podstata HV

více
v hudební
psychologii

Vladimír Helfert

• výzkumy hudebnosti a podstata hudebního vzdělávání

Vladimír Karbusický Jaroslav Kasan

• výzkumy z oblasti muzikologie, folkloristiky a estetiky

• hudebnost a hudební postoje (užití zvukového dotazníku)

více
v hudební
sociologii

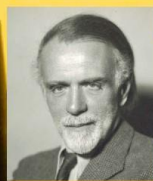
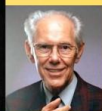
Osobnosti hudební pedagogiky

vybraná zahraniční i česká jména s významem pedagogickým i skladatelským a hudebně-organizačním

• **Didaktika a metodika**

• **Hudebnost a podstata HV**

• **Intonační metody**

Zoltán Kodály

• Fonogestika

Metod Doležil

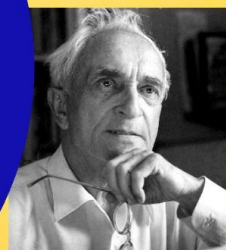
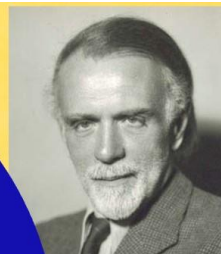
• Intonace a elementární rytmus

František Lýsek

• Nápěvková metoda

Ladislav Daniel

• Tonální metoda písňová

Organizace a společnosti pro podporu HV (výběr)

- **ISME** (Mezinárodní společnost pro hudební výchovu)
- **EAS** (Evropská asociace pro hudební výchovu)
- **IMC** (Mezinárodní hudební rada) / **EMC** pro Evropu
- Společnost pro HV ČR

Společnost pro hudební výchovu ČR

- **Založena 1934**
- **Sdružuje hudební profesionály** (interpreti, pedagogové), **studenty i laiky**
- **Činnost:** letní dílny, workshopy, semináře, besedy, přednášky, poradenství pro MŠMT (RVP, standardy, ...)
- **Cena J. Herdena** (Pavel Jurkovič, Irena Medňanská, Jaroslav Uhlíř, František Sedlák, Jaroslav Krček, ...)
- **Hudební olympiáda**

Výbor / kolegium / čestní členové

PaedDr. Jan Prchal
prof. PaedDr. Jiří Holubec, Ph.D.
PhDr. Jiřina Jiříčková, Ph.D.
...
Rafaela Drgáčová
PhDr. Luboš Hána, Ph.D.
MgA. et Mgr. Hana Novotná
doc. PaedDr. Miloš Kodejška, CSc.
Mgr. Jaromír Synek, Ph.D.
...

Hudební výchova na ZŠ a SŠ

• Přehled vývoje (důležité mezníky):

SSU: „muzika“ = teorie

od 15. stol.: větší důraz na praxi

2. pol. 19. st.: povinná HV na všeobecně vzdělávací škole (= intonace a zpěv)

Helfert (1886–1945): druhy hudebnosti a obhajoba všeobecné HV

!!! 1976: „Nová koncepce HV“ (i v RVP)

• Doplnění pěvecké a naukové (DH) složky

• Motto: „Vše, co se děti učí z oblasti hudby, by se mělo odvíjet formou přímého kontaktu se znějící hudbou.“

Činnostní pojetí HV

Vokální
činnosti

Hudebně-
pohybové
činnosti

Poslechové
činnosti

Instru-
mentální
činnosti

Intonace a intonační pomůcky:

- Intonační metody (Lýsek, Daniel...)
- Číselné značení stupňů (+ solmizace)
- Fonogestika
- Tonální cítění

Vokální činnosti

- **Základ činnostního pojetí**
  - Správné tvoření tónu, práce s dechem, artikulace
  - Rozšíření hlasového rozsahu
  - Přemýšlení o obsahu písně
- **Intonace a rytmus**
- **Úskalí:**
  - Nevhodně volený repertoár
  - Hlasový obor učitele
  - Skupinové zpívání x sluchová kontrola

Instrumentální činnosti

- **Nástroje Orffova instrumentáře**
  - Rytmické bicí
  - Melodické bicí
  - Zobcové flétny
  - + další, které děti/učitel ovládají
- **Moderní didaktické nástroje**
  - Boomwhackers, ruční zvonky (handbells), tongue drum, cajon, drumben, ...
- **Bodypercussion**

Rytmické bicí

▶ Ozvučná dřívka

▶ Prstové činelky

▶ Rolničky

▶ Dřevěný blok

▶ Tamburína

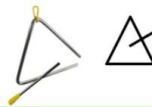
▶ Ruční bubínek

▶ Rourový bubínek

▶ Triangl

▶ Rumbakoule

Melodické bicí

	klávesy	paličky	dozvuk	dynamika	typ doprovodu
Zvonkohry (SA)	kovové	dřevěné	střední	střední	
Metalofony (SAB)	kovové	pryžové	dlouhý	silná	
Xylofony (SAB)	dřevěné	plstěné	krátký	slabá	

zvonkohra

metalofon

xylofon

Boomwhackers

- Sada různě laděných trubic rozlišených barvou
- Hra úderem o tělo, podložku, stůl...
- Moderní forma melodického bicího nástroje

4. Milá z Milonic 6

Zarmouceně $\text{♩} = 52$ Ondřej Musil

mp

Soprán

1. Šel můj mi - lý z Ho - ric, šel přes dlou - hý čer - ný les,
 2. Vi Bůh na co mys - lel, vi Bůh o čem vi Bůh o čem ces - tou snil,

Alt

mp

1. Mí - lý šel přes čer - ný les,
 2. Vi Bůh o čem ces - tou snil,

TAYLOR, Daniela a Milena TOMANOVÁ. Metodika hry na ozvučné trubice Boomwhackery pro I. stupeň ZŠ. Brno: MUNI, 2018.

Hra na tělo (Body percussion)

- Zvláštní druh instrumentálních činností
- Celá škála výrazových prostředků
- Obvykle pro žáky poutavá a zábavná

	1	2	3	4
A				
B				
C				
D				

Copyright 2008 Teaching. All rights reserved.

Poslechový list

Poslechové činnosti

- Porozumění hudebnímu sdělení
- Výchova posluchačů (viz Helfert)
- Identifikace hudebních výrazových prostředků
- Prolínání s hudební teorií

Hudební výrazové prostředky:

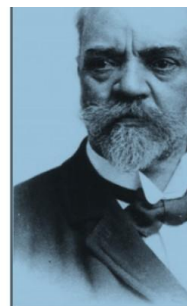
- Melodie
- Forma
- Rytmus a metrum
- Tonalita
- Harmonie
- Dynamika
- Tempo a výraz
- (Obsazení)

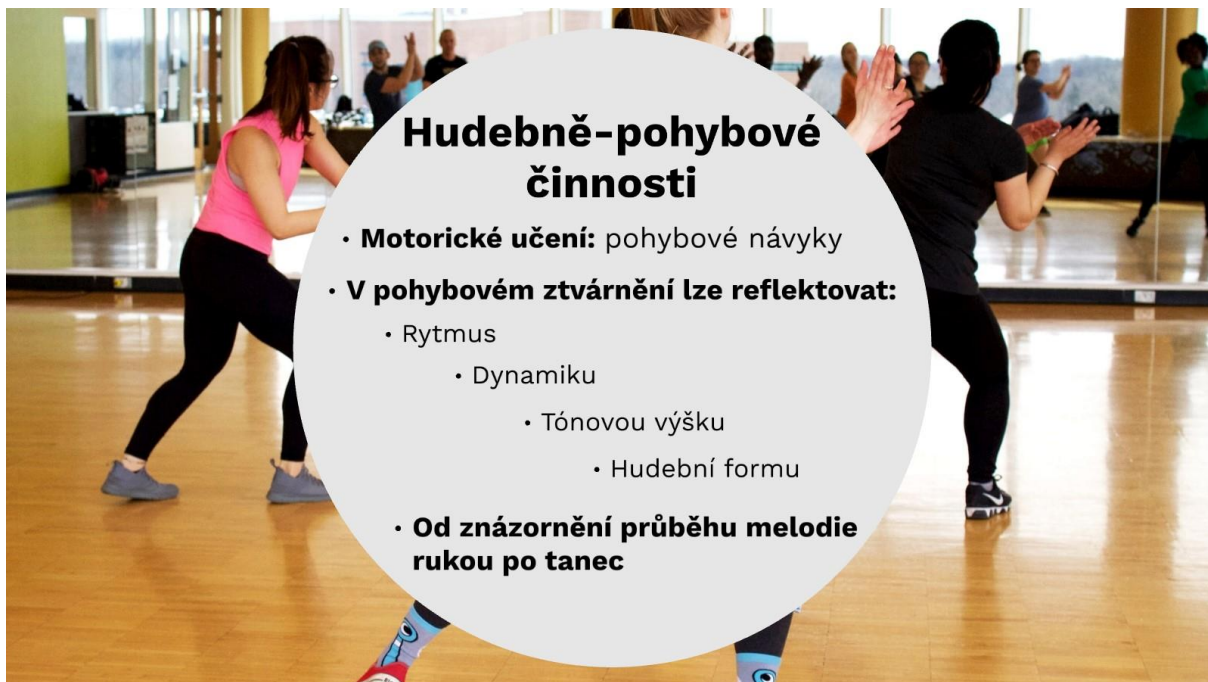
A _____ D _____
Symfonie č. 9 (e _____)

Poslechový list

- Pracovní list k poslechu ukázky
- Počítá s opakovaným poslechem jedné ukázky
- K poslechu se váží úkoly
- Způsob, jak přimět k záměrnému poslechu a přemýšlení nad hudbou a jejími prostředky
- Vštípení ukázky opakovaným poslechem

Skladatel _____ české Nelahozevsi.
Patří k našim nevýznamným skladatelům, získali popularitu také
v zahraničí. _____ p _____ ervatoře v _____.
Během pobytu v USA vzniklo _____ mezi nimi také Symfonie č. 9
v tónině _____ nazvaná podle místa _____".

Hudebně-pohybové činnosti

- **Motorické učení:** pohybové návyky
- **V pohybovém ztvárnění lze reflektovat:**
  - Rytmus
  - Dynamiku
    - Tónovou výšku
    - Hudební formu
- **Od znázornění průběhu melodie rukou po tanec**

Moderní trendy

- **integrativní pojetí hudebního vzdělávání**
  - propojení hud. činností (srov. Orff, RVP)
- **pronikání alternativních postupů + "skandinávské a západní idoly"**
- **multimediální vzdělávání**
- **distanční vzdělávání / e-learning**

Současné hudební vzdělávání

Instituce poskytující různé
formy hud. vzdělání

VĚK	STUPEŇ		TYP
3/5-6	MATEŘSKÁ ŠKOLA		
(5) 6-15	ZÁKLADNÍ ŠKOLA	ZÁKLADNÍ	RVHV
		GYMNÁZIUM	UMĚLECKÁ
		ŠKOLA	UMĚL. G.
15-19	STŘEDNÍ ŠKOLA		KONZERV., SOŠ Pg
19-	VYSOKÁ ŠKOLA		AKADEMIE, PDF, FF

Mateřské školy (předškolní vzdělávání)

- téměř 5 500 MŠ v ČR*
- PV povinné od 5 let
- RVP PV: hudba součástí všech vzdělávacích oblastí (5), nejčastěji v propojení s pohybem: rozvoj tvořivosti, fantazie a estetického cítění
- Základy rozlišování tempa, metro-rytmického cítění, dynamiky, melodie, tónorodu, barvy i jednoduchých forem

* Údaje o počtech škol viz portál ČŠI
<https://portal.csicr.cz/>

Základní školy

- cca 4300 škol v ČR

- **RVP ZV:**

- vzdělávací oblast **Umění a kultura**
- vzdělávací obor **Hudební výchova**

- **Časová dotace:** 12+9 hodin (1.+2. st.) pro HV a VV (!)

- **Obsah HV prostřednictvím činností:**

- Vokální
- Instrumentální
- Poslechové
- Hudebně-pohybové

HV 1.–3. třída

Výstupy v tomto období nezávazné,
jen doporučené!

HV 4.–5. třída

Očekávané výstupy **ZÁVAZNÉ!**

HV 6.–9. třída

Očekávané výstupy **ZÁVAZNÉ!**

ZŠ Jana Babáka

Základní školy

s rozšířenou výukou HV

- Umožněno tzv. **disponibilní časovou dotací**
- Častá spolupráce ZŠ s blízkou ZUŠ, příp. **2 v 1 (ZŠ + ZUŠ)**
- Disponují vokálními i instrumentálními **soubory**, vyučují hře na **nástroje, zpěvu, zvýšená dotace hodin HV (2–3 hod/týd.)**

ZŠ Krásného

ZŠ Kotlářská

ZŠ Krásného Brno

- **1.–4. ročník:** 3 hod/týd.
- **5.–7. ročník:** 2 hod/týd. + instr. soubor / sbor
- **8.–9. ročník:** 1 hod/týd. + projekt a kroužek s hud. zaměřením
- **Hra na nástroj** (spolupráce se ZUŠ Zb. Mrkose)
- Hudební projekty a výměnné pobyty a zájezdy

Základní umělecké školy

- cca 500 v ČR
- RVP ZUV: 4 obory
  - Hudební
  - Výtvarný
  - Literárně-dramatický
  - Taneční
- Od 6 let (mimořádně nadaní od 5)
- 7 + 4 roky vzdělávání
- Kromě oboru další předměty vč. hudební nauky (obv. 5 r.)

6.5.6 Základní studium II. stupně (pro všechna vzdělávací zaměření)

		1. r.	2. r.	3. r.	4. r.	Minimální disponibilní dotace
Hudební interpretace a tvorba	Individuální a kolektivní výuka	←————→				8
Recepce a reflexe hudby						

Vysvětlivky k učebnímu plánu:

<-> Vzdělávací obsah vzdělávací oblasti musí být do ŠVP zařazen a v každém ročníku realizován v procesu výuky. Způsob, formu realizace, zařazení do ročníku a hodinovou dotaci si určuje škola.

6.5.2 Základní studium I. stupně³

		Týdenní minimální hodinová dotace							Minimální disponibilní dotace
		1. r.	2. r.	3. r.	4. r.	5. r.	6. r.	7. r.	
Hudební interpretace a tvorba	Individuální výuka	1	1	1	1	1	1	1	9
	Kolektivní výuka	←————→							
Recepce a reflexe hudby	Kolektivní výuka	←————→							

Vysvětlivky k učebnímu plánu:

<-> Vzdělávací obsah daných vzdělávacích oblastí musí být do ŠVP zařazen a v průběhu I. stupně realizován v procesu výuky. Způsob, formu realizace, zařazení do ročníku a hodinovou dotaci si určuje škola.

Střední školy

- gymnázia, gymnázia s uměleckou profilací, SOŠ Pg, ...
- **RVP G / RVP SOV**
- **RVP G:**
  - vzdělávací oblast **Umění a kultura**
  - vzdělávací obor **Hudební obor**
- **Čas. dotace:** 4 h. týd./4 roky (1.+2. r. povinně pro HO a VO(!))
- **Obsah HO prostřednictvím:**
  - Produkce (vokální, instr. a hud. pohybové č.)
  - Recepce
  - Reflexe

Střední školy

- **RVP SOV:** různé dílčí programy:
  - Pedagogické lyceum
  - Pedagogika pro asistenty ve školství
  - Předškolní a mimoškolní pedagogika
- **Další SŠ (výběr):**
  - Varhanářská škola Krnov
  - SŠ uměleckomanažerská Brno
- **Gymnázia s uměleckou profilací:**
  - Gymnázium a Hudební škola hl. m. Prahy
  - Gymnázium P. Křížkovského Brno

Konzervatoře

• 18 v ČR

• **maturita** (4 r.), **absolutorium** (+2 r. - DiS.)

• **Obory:** • Hudba • Hudebně dramatické umění
• Zpěv • Tanec a Současný tanec

• Opava, Olomouc, Kroměříž, Pardubice, České Budějovice, Plzeň, Teplice (**Hudba a Zpěv**)

• Ostrava (**vše**)

• Brno (**Hudba, Zpěv, H-D umění**) + Taneční k.

• Praha (8)

• **Tanec:**
• Duncan Centre
• Pražská taneční konzervatoř
• Taneční centrum Praha
• Taneční konzervatoř hl. m. Prahy

• **Mezinárodní konzervatoř Praha** (vše)
• **Pražská konzervatoř** (H, Z, HD)
• **Konzervatoř Jaroslava Ježka** (H, Z, HD)
• **Konz. a SŠ J. Deyla pro zrakově postižené** (H, Z a ladění)

• **Tanec:**

- Duncan Centre
- Pražská taneční konzervatoř
- Taneční centrum Praha
- Taneční konzervatoř hl. m. Prahy

• **Mezinárodní**

- **konzervatoř Praha** (vše)
- **Pražská konzervatoř** (H, Z, HD)
- **Konzervatoř Jaroslava Ježka** (H, Z, HD)
- **Konz. a SŠ J. Deyla pro zrakově postižené** (H, Z a ladění)

r. - DiS.)

atické umění
ný tanec

ce, České

Vysoké školy

- 26 veřejných VŠ v ČR
- **Hudební vzdělávání:**
  - Akademie múzických umění
  - Pedagogické fakulty
  - Filozofické fakulty
  - Fakulta umění

Akademie múzických umění

- **AMU Praha**
  - HAMU
  - DAMU
  - FAMU
- **JAMU Brno**
  - HF
  - DF

Pedagogické fakulty

- **Univerzita Karlova v Praze**
(HV, HnN, Sb / HTaP)
- **Jihočeská univerzita České Budějovice**
(HV, HnN)
- **Un. J. E. Purkyně Ústí n. Labem** (HV, HV pro pomáhající profese, Sb / HTaP)
- **Masarykova univerzita Brno** (HV / HTaP)
- **Un. Palackého Olomouc** (Hud. kultura / HTaP)
- **Ostravská univerzita** (HV, Sb / HTaP)
- **Univerzita Hradec Králové** (Hud. kultura, HnN / HTaP)
- **Západočeská univerzita Plzeň**
(Hudba)

Filozofické fakulty

- **Univerzita Karlova**
(Hudební věda)
- **Masarykova univerzita Brno**
(Hudební věda)
- **Univerzita Palackého Olomouc**
(Muzikologie)

Fakulta umění Ostravské univerzity

- Nástrojová hra
- Zpěv
- Fotografie, grafika, animace

Zahraniční vzdělávací systémy

- velká rozšířenost a různé zaměření
- využívání solmizace
- tradiční vs. moderní systémy
- "východní" systémy
  - Suzuki-metoda
  - Yamaha-systém

